

Hannu Soikkanen 1930–2020

Helsingin yliopiston sosiaalhistorian professori Hannu Soikkanen kuoli 9. toukokuuta 2020. Hän oli syntynyt Kuusankoskella 4. elokuuta 1930. Hän oli nykyajan historian keskeisiä tutkijoita Suomessa ja edelläkävijä työväenliikkeen historian tutkimuksessa. Luennoitsijana ja esiintyjänä hän oli huippua: asiantunteva, mutta avoin pohdiskelemaan, ja aina elävä ja innostava.

Isä oli tehtaalla, alkujaan maaseudun vähäväkisiä Sulkavalta, vaikka tuskin ihan *Putkinotkosta*. Työläismiljöö painoi pysyvän leiman nuorukaiseen. Kuusaalla muistettiin vuoden 1918 järkytykset. Mutta toinenkin historiakuvan kirjo tuli Hannulle tutuksi, sillä äiti oli talollisen tytär Sippolasta.

Kirjoitettuaan ylioppilaaksi Soikkanen hakeutui opiskelemaan Turkuun. Aluksi painopiste oli yleisessä historiassa; pro gradun (1953) hän teki Toynbeen suhteesta antiikkiin ja kävi siihen liittyen kurssinkin Villa Lantessa. Sitten katse kääntyi Suomeen. Lisensiaatintyönsä Soikkanen teki P.E. Svinhufvudin ja työväenliikkeen välisestä suhteesta. Se liittyi professori Einar W. Juvan aloittamaan elämäkertahankkeeseen.

Hannu Soikkasen laajassa tuotannossa tutkimuksen helmenä kimmeltää yhä väitöskirja *Sosialismin tulo Suomeen* (1961). Siinä poliittinen ja sosiaalinen elementti on kudottu onnistuneesti yhteen, vielä aatehistorialla ryuditettynä. Työväenliikettä tarkastellaan suuren yleisen kehityksen osana. Kirjassa näkyvät jo ne tunnusmerkit, joista tuli ominaisia koko tuotannolle: vankka lähdeempirismi ja yleiskielisyys, jopa viehtymys tarinallisuuteen, vaikkei sille ylivaltaa annetakaan.

Väitöskirja teki kolmikymppisestä Soikkasesta kuuluisan historiasta kiinnostuneiden parissa. Tieteellisissä läpimurroissa – samoin kuin yleensä professorien valinnassa – näkyy *ajoituksen* usein ratkaiseva merkitys. Väitöskirja tuli Väinö Linnan *Pohjantähden* nostattamaan hyökyn, ei osana etabloituneiden konservatiivien vastareaktiota, vaan nuoremman tutkijan näkemyksenä, jossa kuului myös työväenliikkeen oma ääni. Vuosien 1917–1918 tapahtumia oli jo aiemmin tarkastellut pro-

fessori Juhani Paasivirta. Aika ei hänen kohdallaan kuitenkaan ollut yhtä kypsä eikä tekstikään niin kudokselista ja puhuttelevaa kuin Soikkasella.

Soikkasen taustalta voi aistia kristillisen eetoksen, vähän kuin Mauno Koivistolla, jolla niin ikään oli uskonto takanaan. Esitelmässään (1967) Soikkanen jopa sovittelee kristinuskoa ja marxilaisuutta: molemmilla oli yhteisiä tehtäviä ihmisen hyväksi.

Väittelyn jälkeen löytyi kaksi konstia hankkia eläts: tilaushistoriat ja radio-ohjelmat. Soikkasen töiden määrä on pyöräyttävä. *Solidia Varkauden historiaa* (1963) seurasi perusteos maalaiskuntien itsehallinnosta (1966), minkä jälkeen Soikkanen toimitti aineistoa akuuttiin boomiin: biografianiteet *Tiennäyttäjät 1–3*, sitten kaksiosainen *Kansalaissota dokumentteina*. Ensin mainittuun Soikkanen kirjoitti laajan tekstin Tannerista, jonka 100-vuotispäivillä (1981) hän oli tietenkin pääesitelmöitsijä.

SDP:n historiasta tehtiin sopimus 1969, kirjoittajana nuori dosentti Soikkanen. Kolme osaa ilmestyi. Sodan aika sai erityishuomion, niin kuin myös vakuuttavassa työssä *Sota-ajan valtioneuvosto*. Nimitys sosiaalhistorian henkilökohtaiseksi ylimääräiseksi professoriksi (1976) ei siis ollut ihme. Äntligen!

Professorina Soikkasen opettajan ominaisuudet puhkesivat kukkaan: upea luennoitsija, projektien innokas osanottaja, joka lähti vahvasti nuorempien tutkijoiden hankkeisiin. Hän oli aina halukas keskustelemaan, punnitsemaan toteutuneita ja toteutumattomia vaihtoehtoja ja varsinkin tulkitsemaan löytöjä. ”Onko uutta?” Vaikka nuorempien edesottamukset saivat toisinaan kritiikkiä, hän esitti sen tahdikkaasti, ei sen pahemmilla adjektiiveilla kuin ’mielenkiintoinen’ tai ’jännittävä’. Toisin kuin moni ikäisensä, hän kannusti jopa naisnäkökulman kaltaista uutuutta.

Hannu Soikkanen katsoi olevansa ensimmäistä historiantutkijoiden polvea, ”joka ei ennakolta tiedä, mikä on totta.” Hän oli yhä (2002) ylpeä siitä asenteesta.

Kimmo Rentola, poliittisen historian professori
Antti Häkkinen, sosiaalhistorian dosentti